

Koczot, Anna

Posiedzenie naukowe Pracowni Badań nad Początkami Myśli Społecznej

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 30/1, 190-191

1985

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

specjalnie oprawiony egzemplarz „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”, w który wpisali się wszyscy goście uczestniczący w spotkaniu.

Po uroczystym wręczeniu zabrali głos kolejno: doc. Krzysztof Jakubowski, prof. Lech Skulski, prof. Janina Świętosławska-Zółkiewska, prof. Eugenjusz Olszewski i doc. Jerzy Różiewicz.

K. Jakubowski — dyrektor Muzeum Ziemi w Warszawie — przypomniał dawne zainteresowania Profesora Urbańskiego bursztynami i osiągnięcia w badaniach nad nimi. Kończąc K. Jakubowski wręczył Autorowi autobiografii — opracowania poświęcone bursztynom, wydane przez Muzeum Ziemi.

Następnie głos zabrał prof. Lech Skulski. Przedstawił on swoje kontakty naukowe i pozanaukowe z Profesorem, poczynając od swych lat studenckich, a także scharakteryzował prof. Urbańskiego jako uczzonego i człowieka.

Prof. Janina Świętosławska-Zółkiewska przypomniała swoje i swego Ojca — Wojciecha Świętosławskiego — spotkanie z Tadeuszem Urbańskim przed prawie 50 laty, kiedy to autor autobiografii — wówczas młody naukowiec — wypowiedział się o sposobie prowadzenia badań naukowych. Jego zdaniem ważniejsza jest własna praktyka i płynące z niej wnioski niż cudza teoria zawarta w literaturze. Unika się w ten sposób przyjmowania obcych sądów za własne.

Prof. Eugenjusz Olszewski poruszył znaczenie humanistyki dla specjalistów z zakresu nauk ścisłych. Podkreślił także fakt, że autobiografia Tadeusza Urbańskiego jest pierwszą wśród pracowników naukowych Politechniki Warszawskiej.

Doc. Jerzy Różiewicz, nawiązując do kontaktów Profesora Urbańskiego z Józefem Jerzym Boguskim, zapytał o spuściznę pozostałą po tym wybitnym polskim chemiku.

Na zakończenie tej części uroczystości głos zabrał Tadeusz Urbański. Podziękował wszystkim za przybycie, zaś Redaktorowi Nacelnemu „KHNiT” — prof. I. Stasiewicz-Jasiukowej za opublikowanie autobiografii, a także za zorganizowanie spotkania. Miłe słowa skierował również pod adresem Sekretarza Technicznego Redakcji — inż. Bożeny Jagoszewskiej-Klawitter. Następnie odpowiedział na pytania i rozwiązał niektóre znaki zapytania. Doc. K. Jakubowskiemu wyjaśnił swoje zainteresowanie bursztynami. Zrodziło się ono w wyniku prac nad materiałami wybuchowymi i ich zabezpieczeniem. Odpowiadając na pytanie doc. J. Różewicza — stwierdził prof. Urbański — że nic, niestety, nie wiadomo mu o spuściznie po Józefie J. Boguskim.

Na zakończenie warto wspomnieć o oprawie muzycznej uroczystości: wykorzystano w tym celu dziewiętnastowieczną pozytywkę, odtwarzającą różne melodie; cała uroczystość, jak wspomniałem na wstępie, odbyła się w Sali Muzycznej, w której znajdowały się ciekawe i zachowane w dobrym stanie polifony, szafy grające i zabytkowy fotoplastykon.

Paweł Komorowski
(Warszawa)

Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN

Posiedzenie naukowe Pracowni Badań nad Początkami Myśli Społecznej

Dnia 2 maja 1984 r. odbyło się zebranie naukowe Pracowni prowadzone przez prof. dr Irenę Stasiewicz-Jasiukową. Referat pt. *Definicja retoryki w encyklopediach średniowiecznych* wygłosiła doc. dr Małgorzata Frankowska-Terlecka.

We wstępie prelegentka zapoznała zebranych z koncepcją przygotowanego przez siebie referatu i omówiła bazę źródłową, którą stanowiły, m. in. pisma św. Augustyna i Izidora oraz kilka traktatów dotyczących podziałów nauk (pióra Hugona ze św. Wiktora, Dominika Gundissalviego, Rodulfa de Longo Campo), a przede wszystkim wybrane encyklopedie XII i XIII w.

U św. Augustyna definicja retoryki nie jest wyrażona *explicite*, pisze on natomiast o cechach, znaczeniu i roli, jaką ma odgrywać retoryka. Jest ona nauką pomocniczą nauki chrześcijańskiej, sztuką nakłaniania ludzi do zrozumienia i przyjęcia prawdy. Jednocześnie św. Augustyn ostrzega przed niebezpieczeństwami mogącymi wyniknąć z nadużywania retoryki do celów niegodnych z zasadami etyki chrześcijańskiej.

Charakterystyczne dla Izidora podręcznikowe, schematyczne ujęcie poruszanych zagadnień było powtarzane w XII i XIII wieku przez encyklopedystów. Retoryka według niego jest umiejętnością przekonywania w sprawach politycznych.

W klasyfikacji nauk u Hugona ze św. Wiktora retoryka nie odgrywa istotnej roli; u Dominika Gundissalviego występuje w powiązaniu z logiką i nie ma znaczenia jako samodzielna nauka, podobnie u Radulfa de Longo Campo, który ostrzega ponadto przed jej zwodniczym czarem.

W dwunasto- i trzynastowiecznych encyklopediach, tj. Aleksandra Neckama: *De naturis rerum*, Wincentego z Beavais: *Speculum maius* i mistrza Gossouina: *Obraz świata*, retoryka jest przedstawiana głównie jako sztuka ozdobnego mówienia i dopiero u Brunetta Latiniego w *Skarbcu wiedzy* odzyskała ważną pozycję w systemie nauk. Latini przypomina — jako jej gorący zwolennik — cycerońską unię mądrości i retoryki, w której retoryka jest równorzędną partnerką innych nauk. Uważa on również, iż wiedza retoryczna jest niezbędna do prawidłowego funkcjonowania państwa.

Podsumowując doc. Terlecka stwierdziła, że obraz przemian, jakim podlegała retoryka w ciągu wieków, zależy jest m. in. od położenia geograficznego ośrodka, w którym rozpatrujemy tę dyscyplinę. Podczas gdy w średniowiecznej Francji wszystkie dziedziny nauk zdominowane są przez scholastykę, to Włochy, dzięki długiej tradycji retorycznej oraz rozwojowi szkół prawniczych, dają początek nowemu spojrzeniu na retorykę.

Dyskusja, która nastąpiła po referacie, była bardzo ożywiona i ogniskowała się wokół problemów: praktycznego zastosowania retoryki w encyklopediach średniowiecznych; pojęcia „retoryki chrześcijańskiej”; konstrukcji encyklopedii średniowiecznych oraz związków retoryki średniowiecznej ze starożytnością. Tematy te poruszyły prof. I. Stasiewicz-Jasiukowa, dr H. Malewicz, dr H. Cichocka.

A oto kolejne kwestie, które wypłynęły w trakcie dyskusji: sprawa hierarchii uzdolnień retorycznych i wiedzy teoretycznej w pismach św. Augustyna; ich rola w wychowaniu retora; stosunek pojęć „usus” i „ars” u Hugona ze św. Wiktora (dr E. Witkowska-Zaremba).

W związku z B. Latinim zastanawiano się, czy przygotowanie prawnicze nie było czynnikiem decydującym w jego rozumieniu retoryki (mgr C. Mielczarski).

Na koniec głos zabrała doc. M. Terlecka ustosunkowując się do dyskusowanych kwestii. W swojej wypowiedzi zwróciła szczególną uwagę na problem praktyki retorycznej i „ars praedicandi” oraz na wątpliwości dotyczące stosowania kontrowersyjnego terminu „retoryki chrześcijańskiej”, a także na sprawę znajomości autorów antycznych w średniowieczu.

Anna Koczoł
(Warszawa)